

Kulturarv i Afrika

Slaveri, kolonitid og imperialisme

Fort Jesus, Mombasa, Kenya.
Foto: I.A. Heldal

I løpet av 400 år ble 12 millioner mennesker fra Afrika fraktet over Atlanterhavet som slaver. Samtidig drev arabiske handelsmenn fra Oman slavehandel på Afrikas østkyst, med Zanzibar som et viktig senter. Slavehandelen er en skamlett på menneskehetens historie. Kampen mot slaveriet var den første grasrotbevegelsen som kjempet for menneskets grunnleggende rettigheter. I Ouidah, Benin, er det bygget et monumentalt minnesmerke for å markere slaveriets dystre historie. I Tanzania, Malawi og Mosambik blir slaverutene til araberlandene kartlagt som en viktig del av kulturarven.

I 1593 bygget portugiserne Fort Jesus i Mombasa, Kenya, for å beskytte sine interesser i Øst-Afrika og handelsveien til India. I Cape Town, Sør-Afrika, etablerte nederlenderne en handelsstasjon i 1660. De plantet en kraftig hekk for å holde Khoikoi-folket ute. Kappløpet om Afrika var snart i full gang. På Berlin-konferansen i 1884 delte Europas stormakter Afrika mellom seg ved hjelp av linjal. De europeiske landene brukte ulike metoder for å herske over den afrikanske befolkningen. Arven fra kolonitiden preger fortsatt debatten om utvikling i Afrika.

Livingstonia Mission, Malawi.
Foto: I.A. Heldal

Slavemonumentet, Ouidah, Benin.
Foto: I.A. Heldal

Moskeen i Porto Novo, Benin.
Foto: I.A. Heldal

Jernbanemuseet, Livingstonia, Zambia.
Foto: I.A. Heldal

Ilha de Mosambik.
Foto: I.A. Heldal

Kulturarv i Afrika

Bergkunst

Kasama, Zambia. Foto: I.A. Haldal

Det afrikanske kontinentet er rikt på bergkunst. Det siste ti-året har Sør-Afrika (2000), Botswana (2001), Zimbabwe(2003), Malawi (2006), Tanzania (2006) og Namibia (2007) fått skrevet inn unike bergkunstområder på UNESCOs Verdensarvliste.

Mye av bergkunsten i det sørlige Afrika stammer fra steinalderen og er laget av jeger- og sankerfolk. Bergkunsten vitner om ulike levemåter, kulturelle særtrekk, økonomiske forhold, og om forholdet mellom mennesker, dyr og naturen. Bergkunsten utgjør forbindelsen mellom vår verden og åndenes verden. Gjennom ritualer og seremonier er det mulig å komme i kontakt med det hinsidige. Bergkunst blir fortsatt brukt for å mane fram regn. Nå når mange dør av Aids, bruker religiøse sekter bergkunsten for å komme i kontakt med åndeverdenen for å søke lindring. Høvdingene har kontroll over bergkunsten, og besøk til stedene må avtales med dem.

Drakensberg, Sør Afrika. Foto: I.A. Haldal

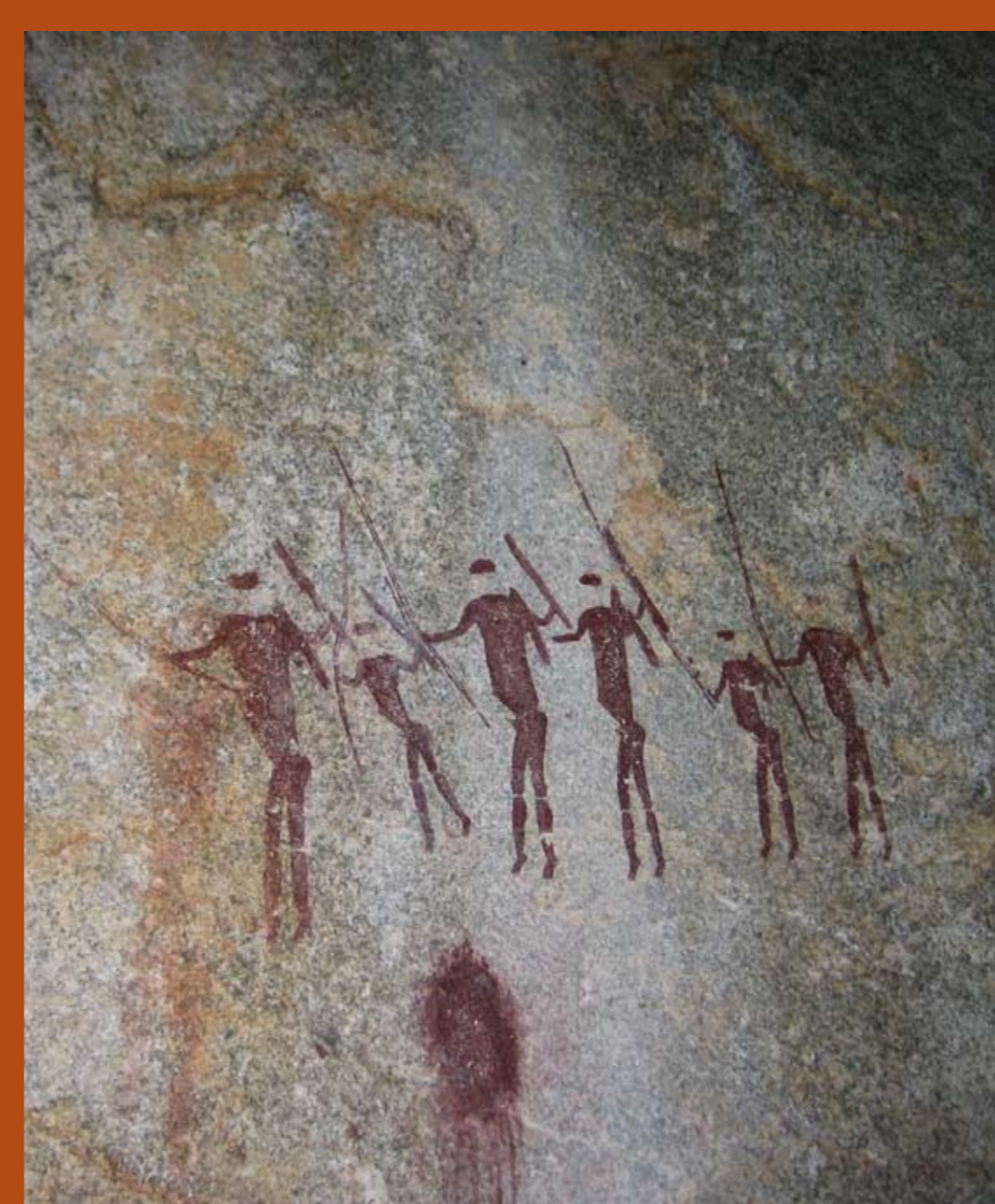
Chongoni, Malawi.
Foto: I.A. Haldal

Kasama, Zambia.
Foto: I.A. Haldal

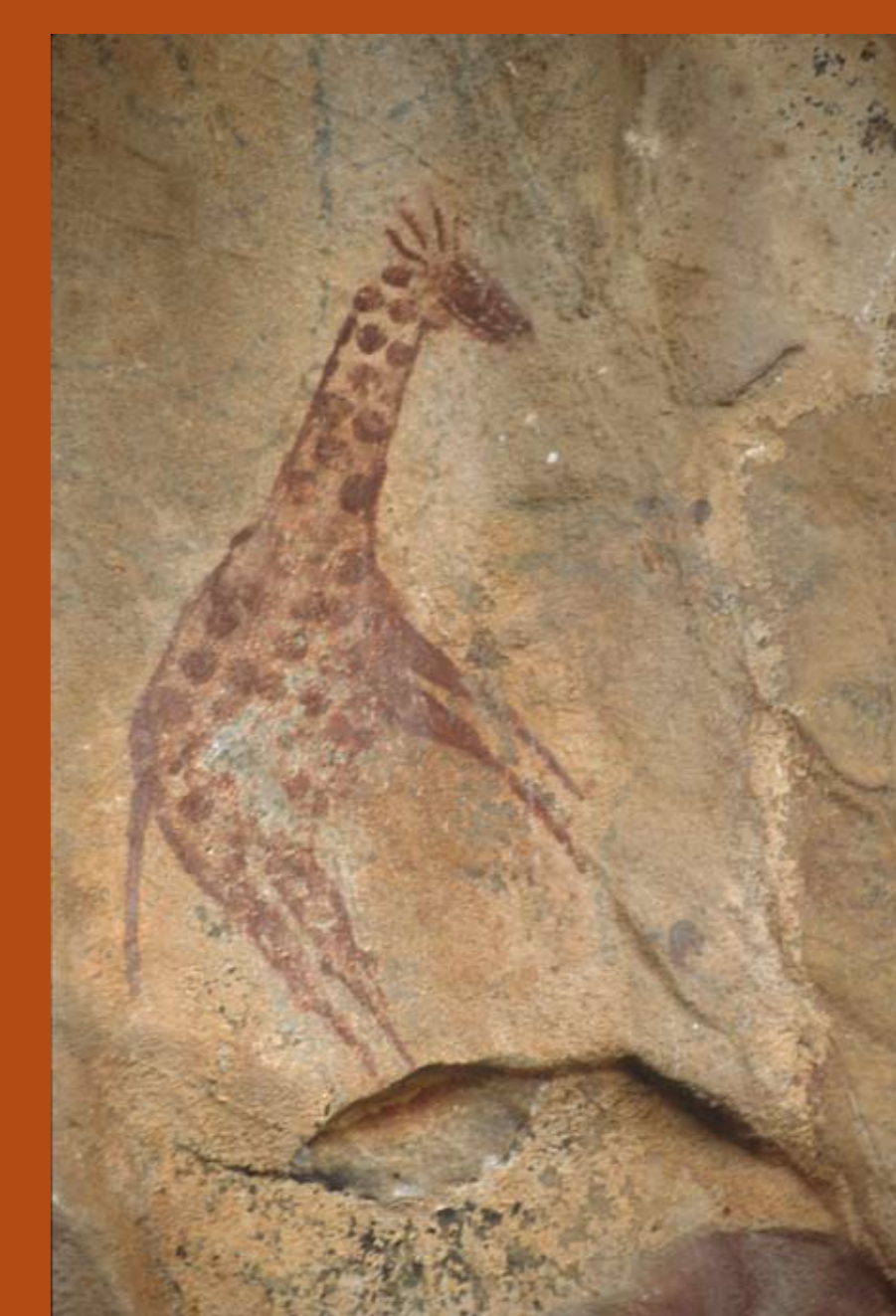
Manica, Mosambik.
Foto: I.A. Haldal

Starkfontein, Sør Afrika.
Foto: I.A. Haldal

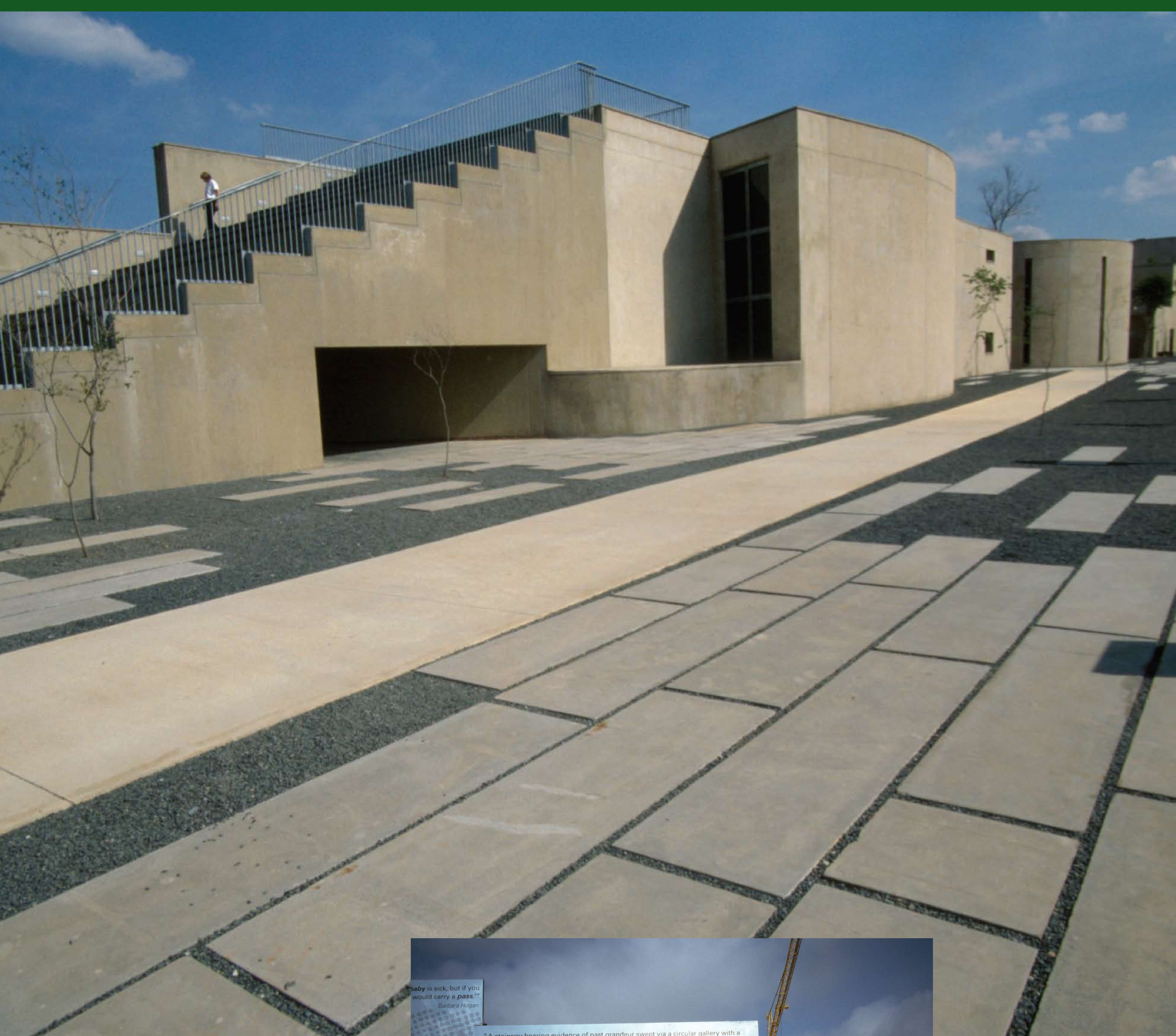

Mapungubwe, Sør Afrika.
Foto: I.A. Haldal

Kulturarv i Afrika

Fred og forsoning

Apartheid-museet, Johannesburg, Sør Afrika.
Foto: I.A. Heldal

Constitution Hill, Johannesburg, Sør Afrika.
Foto: I.A. Heldal

Robben Island, Sør Afrika.
Foto: I.A. Heldal

I april 1994 ble de første demokratiske valgene gjennomført i Sør-Afrika. Ett år etter fikk landet sin første grunnlov. The Old Fort ligger på en høyde midt i Johannesburg. Under apartheid var fortet et fengsel for kriminelle og politiske fanger. Etter omfattende konsultasjoner ble det bestemt at The Old Fort skulle bli hovedsete for landets Høyesterett – Constitutional Court. Dermed ble et område som oste av uhygge og overgrep gjort om til et symbol på en demokratisk rettsstat. Constitution Hill ble offisielt åpnet på Menneskerettighetsdagen 21 mars 2004.

Apartheid-museet utenfor Johannesburg viser på en kraftfull måte ondskapen som styrte landet, folks lidelser og kampen som førte fram til et ikke-rasistisk, demokratisk samfunn.

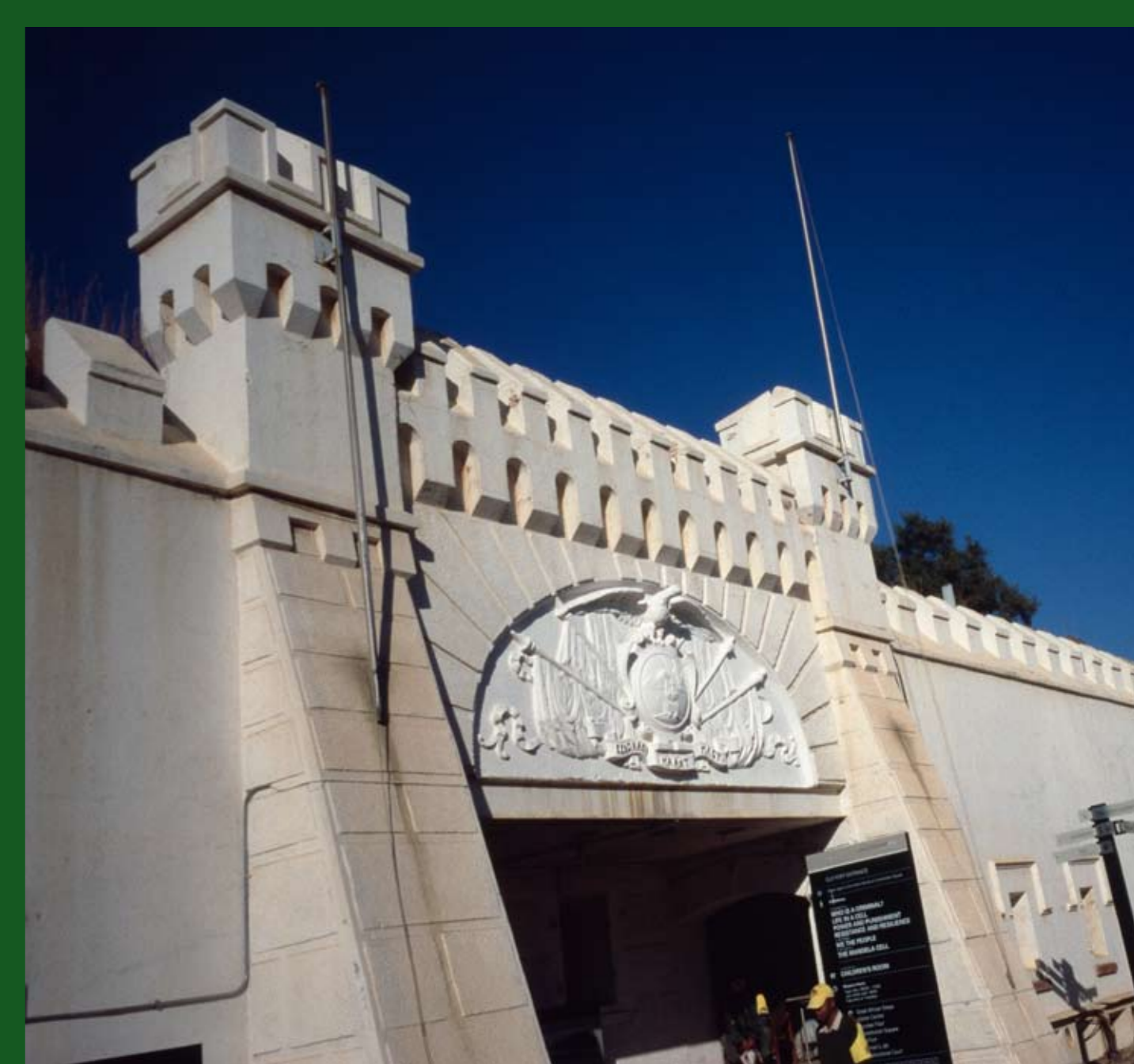
Robben Island har en menneskelig og dystert historie, men symboliserer nå demokratiets seier over undertrykking. Robben Island ble innskrevet på UNESCOs Verdensarvliste i 1999.

Robben Island, Sør Afrika.
Foto: I.A. Heldal

Apartheid-museet, Johannesburg, Sør Afrika.
Foto: I.A. Heldal

Constitutional Court (Høyesterett),
Johannesburg, Sør Afrika.
Foto: I.A. Heldal

The Old Fort,
Johannesburg, Sør Afrika.
Foto: I.A. Heldal

Kulturarv i Afrika

Kongedømmer og læresteder

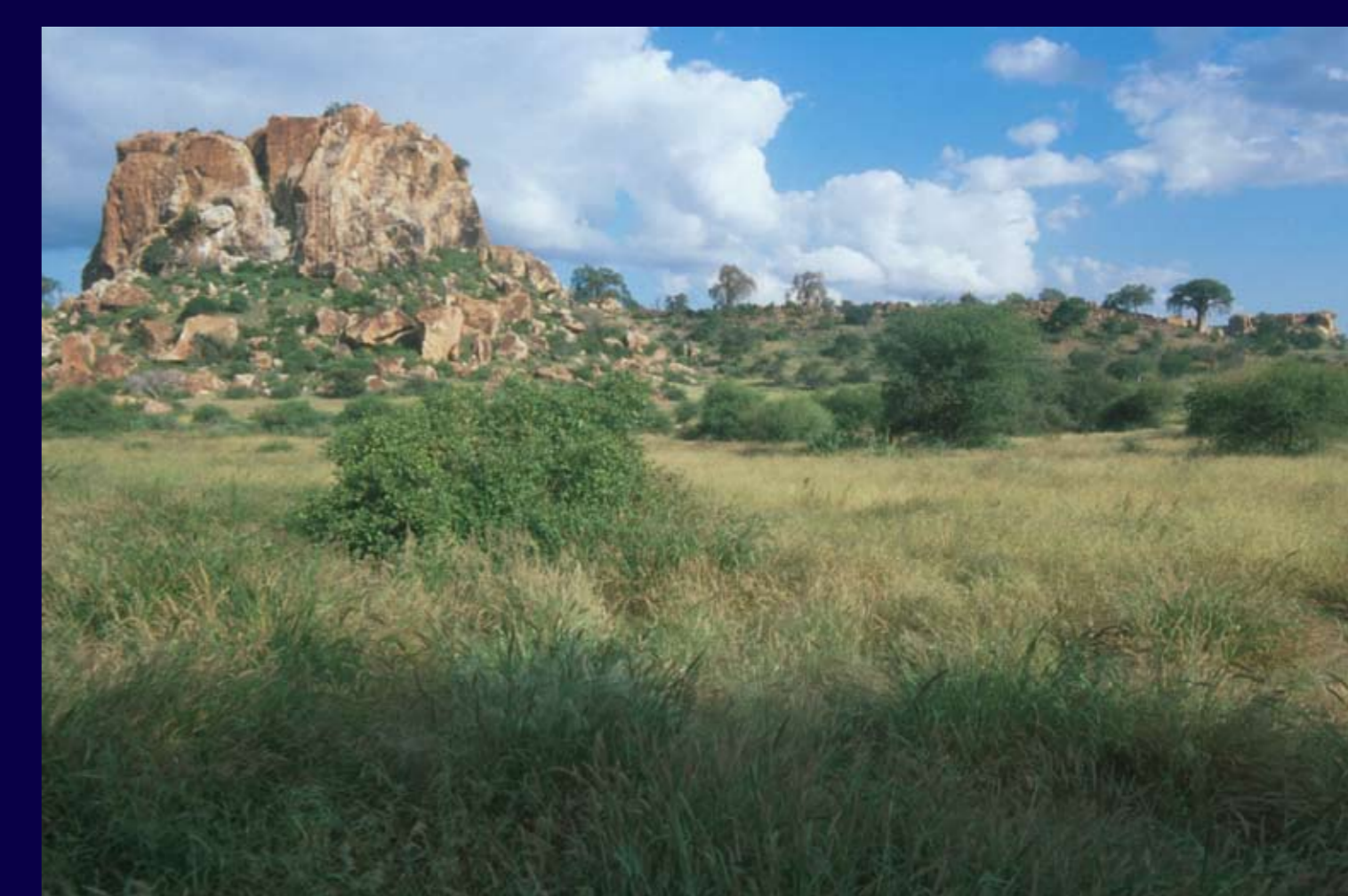
Manuskriptene i Timbuktu, Mali.
Foto: A. Boye

Great Zimbabwe, Mapungubwe og Thulamela er noen av de store, kjente kongerikene i det sørlige Afrika som eksisterte fra ca år 1000 til 1500. Rikene har hatt kontakt med hverandre, og det er også funnet spor etter handel med Kina.

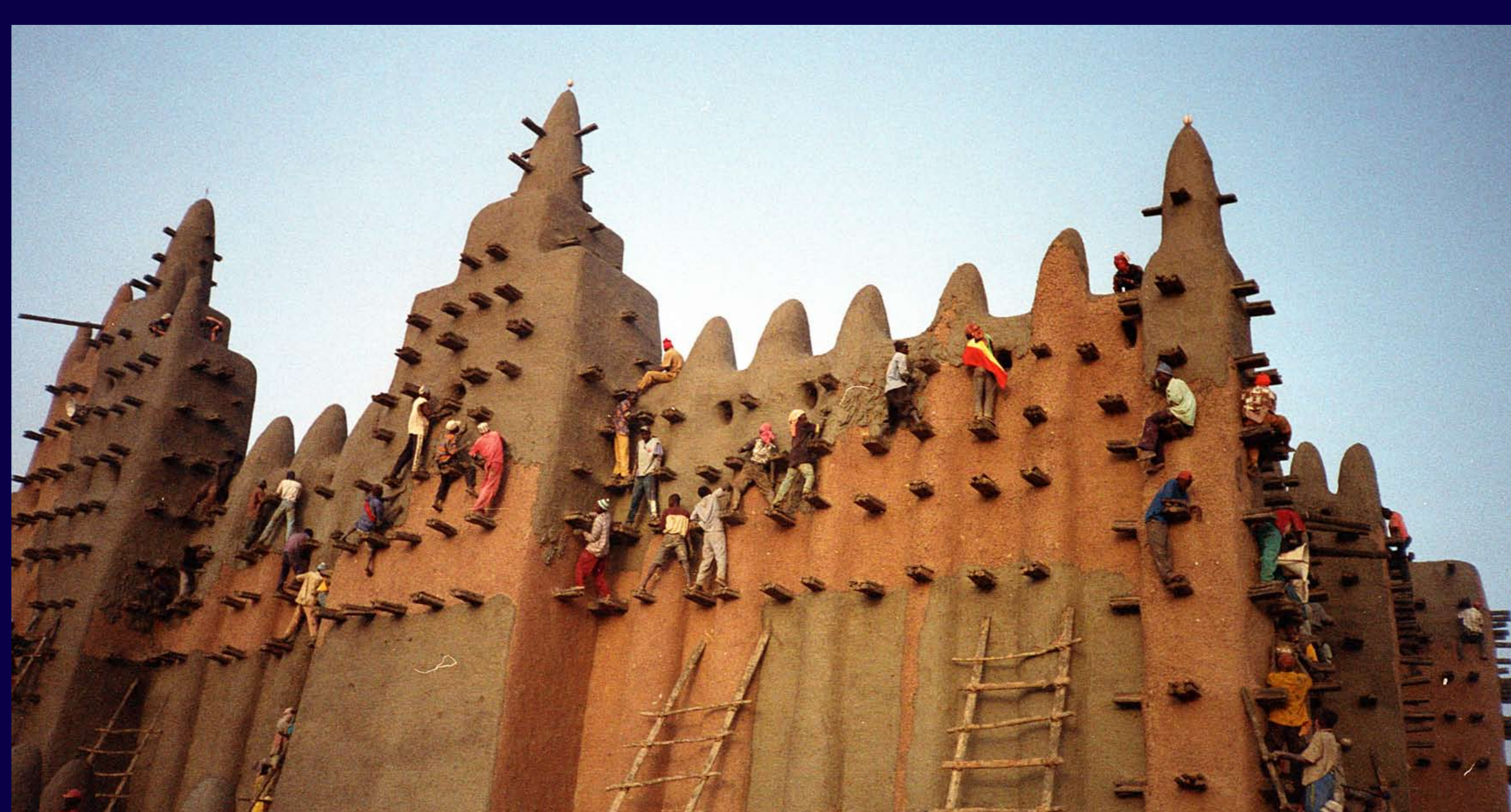
Da europeerne "oppdaget" Great Zimbabwe og Mapungubwe, nektet de for at afrikanere kunne ha konstruert disse bygverkene. Det var utenkelig at afrikanere hadde den nødvendige kunnskapen, de var jo ikke siviliserte! På 1930-tallet ble det blant annet funnet et lite, forgyllt nesehorn i Mapungubwe. Funnene ble overlevert til arkeologer på universitetet i Pretoria som gjemte dem bort fordi de rokket ved deres tolkninger av historien. Det forgylte nesehornet (The Golden Rhino) kom fram etter de første demokratiske valgene i 1994.

Timbuktu ligger ved elven Niger i dagens Mali. Byen ble grunnlagt av tuareger på 1100-tallet, og den ble et viktig handelssenter for gull, elfenben, slaver og salt. På 1400- og 1500-tallet var Timbuktu senter for islamsk litteratur, kultur og studier. Moskeen i Djenne skal være den største bygningen av leire i verden. Manuskriptene i Timbuktu ble gjemt bort under den franske okkupasjonen og kom fram igjen etter Malis uavhengighet i 1960.

Timbuktu (1988), Great Zimbabwe (1986) og Mapungubwe (2003) er alle på UNESCOs verdensarvliste.

Mapungubwe, Sør Afrika.
Foto: I.A. Heldal

Moskeen i Djenné, Mali. Foto: T. Joffroy, CRA Terre

Mapungubwe, Sør Afrika.
Foto: I.A. Heldal

Great Zimbabwe.
Foto: T. Joffroy, CRA Terre

Gondar, Etiopia.
Foto: I.A. Heldal

Djingareyber moskeen, Timbuktu, Mali.
Foto: L. Eloundou, UNESCO

Kulturarv i Afrika

Arkitektur og byggeskikk

Tiebélé, Burkina Faso. Foto: T. Joffroy, CRAterre.

Arkitektur i Afrika er alt fra Great Zimbabwe til storslåtte moskeer, stråhytter, townships og høyblokker. Klima, vegetasjon og tilgang på materialer påvirker byggeskikken. Det gjør også kultur, politikk og religion. Arkitektur og bosetningsmønstre vitner om afrikanske tradisjoner og påvirkning fra islam og vesten. Materialbruken varierer fra tre, leire og koraller til betong og glass. I Tiebélé-regionen på grensen mellom Burkina Faso og Ghana finner vi landsbyer med arkitektur som har inspirert den kjente arkitekten Le Corbusier.

Kolonimaktene drev strategisk byplanlegging, og inviterte dyktige arkitekter fra Europa til å utforme herskapsbus. Britene var mest bekvemme med å holde avstand, og planla byer med adskilte områder for svarte og hvite. Portugiserne ønsket å skape kopier av Lisboa i sine kolonier. Sentrum av Maputo ble kalt betongbyen på grunn av høyhusene. Afrikanske storbyer er preget av endeløs tilstrømming fra landsbygda og konfliktområder. I slumområdene i utkanten av storbyene bor folk tett i tett uten elektrisitet og vann.

Bygninger utgjør en sentral del av kulturminnene, og Africa 2009 har et eget program for vern og vedlikehold basert på lokalkunnskap og tradisjonelle metoder.

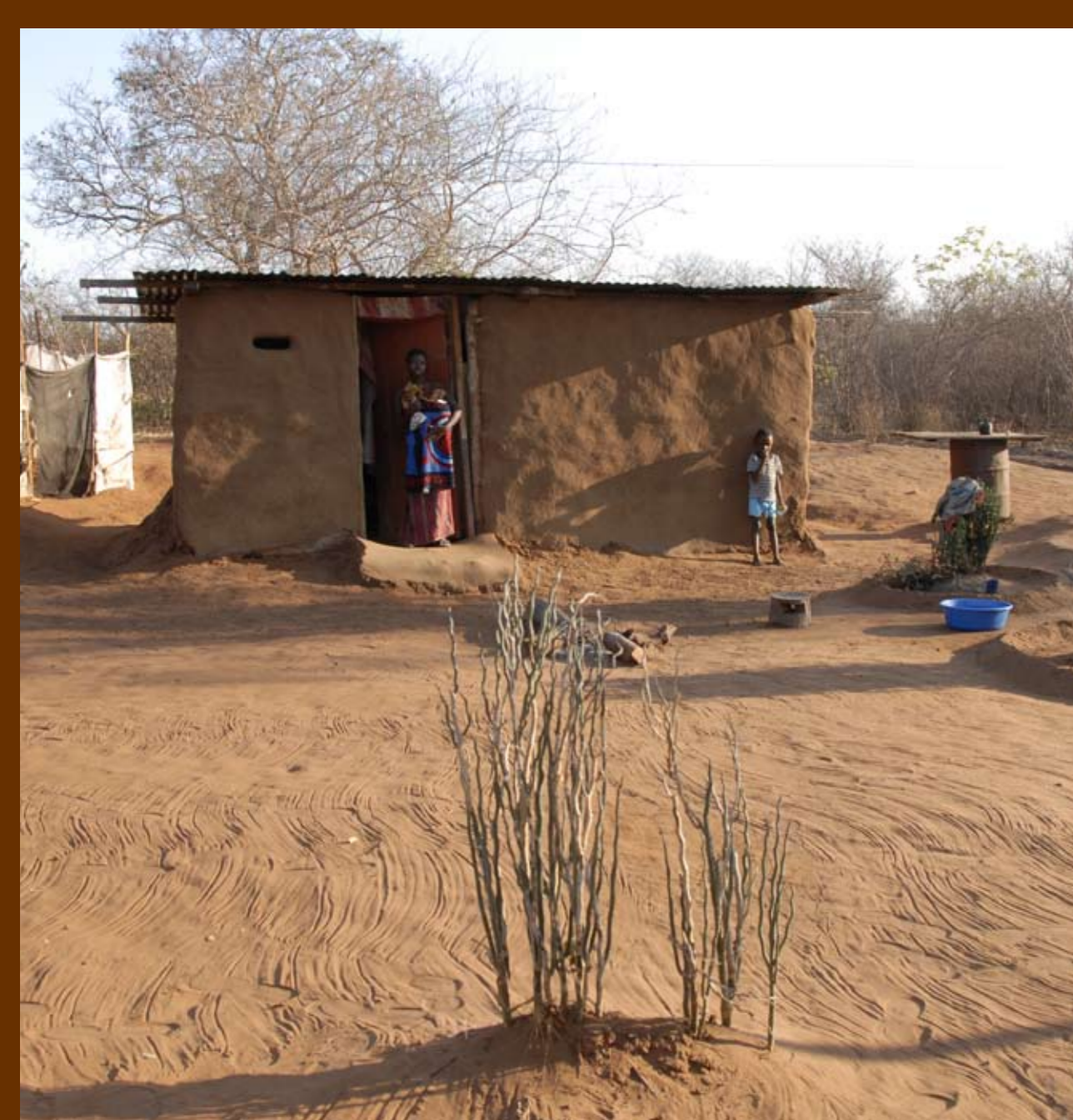

Old Town, Mombasa, Kenya. Foto: I.A. Heldal

Cape Town, Sør Afrika. Foto: I.A. Heldal

Livingstone, Zambia. Foto: I.A. Heldal

Segou, Mali. Foto: I.A. Heldal

Kokolohogho, Burkina Faso. Foto: B.Rakotomony, CRAterre

Maputo, Mosambik. Foto: I.A. Heldal

Kulturarv i Afrika

Identitet - Verdighet - Forsoning

Kulturarv i Afrika omfatter bergkunst, kulturlandskap, hellige steder, tradisjonell byggeskikk, arkitektur, minner fra slaveri- og kolonitid, og steder som symboliserer fred og forsoning. Det er språk, musikk, fortellinger, dans og seremonier.

Det afrikanske kontinentet har blitt definert og presentert av vestlige vitenskapsmenn, handelsfolk og misjonærer gjennom århundrer. I våre dager bidrar bistandsaktører og rockestjerner til å fastholde bilder av et kontinent preget av krig og nød.

Men det afrikanske kontinentet rommer mange virkeligheter. Under kolonitiden ble folks stolthet og selvtillit brutt ned, og folk ble fremmedgjort i forhold til sin egen kulturarv. I dagens Afrika pågår det mange prosesser for å restaurere kulturarven, og med den folks selvtillit. Folk finner tilbake til egne røtter og skriver sin egen historie. Lokalsamfunn tar vare på kulturarven fordi den skaper tilhørighet og trygghet. Hellige steder blir beskyttet av skikker og tabuer. Folk lever samtidig i det tradisjonelle og det moderne. Mobiltelefon og internett fungerer sammen med troen på forfedre, ånder og tradisjonell medisin.

Africa 2009 – afrikanske løsninger på afrikanske problemer.

Africa 2009 er et program som skal styrke vern og bevaring av faste kulturminner i Afrika sør for Sahara. *Africa 2009* arbeider ut fra følgende prinsipper:

- Lokal deltakelse i vern og bevaring av kulturminner
- Bruk av lokal kunnskap, arbeidskraft og materialer
- Skape et godt miljø som fremmer bærekraftig utvikling
- Prioritere enkle løsninger som kan gjennomføres lokalt

Africa 2009 har spilt en viktig rolle for kunnskap og bevissthet om kulturarvens betydning. Riksantikvaren har samarbeidet med *Africa 2009* i 10 år. Vi har fått innblikk i en unik rikdom, og ser betydningen av kulturarven for dagens og morgendagens Afrika. Her ligger røtter til konflikter, men også forutsetninger for fred og forsoning. Bildene viser områder hvor *Africa 2009* er engasjert.

Vi håper at du får lyst til å vite mer!

Les mer på www.africa2009.net, www.awhf.net, www.icrom.org, www.unesco.org www.riksantikvaren.no

Utstillingen er en del av Kulturminneåret 2009

Tuareger, Niger.
Foto: I.A. Heldal

Great Zimbabwe.
Foto: I.A. Heldal

Leven House, Mombasa, Kenya.
Foto: I.A. Heldal

Africa 2009 kursdeltakere.
Foto: I.A. Heldal

